

аттрактора, приклади геометричних фракталів і фрактальних множин тощо (Додаток Б). Роль синергетичного принципу домінанти у формуванні поліфонічних текстів та “гармонійному впорядкуванні звукового і живописного ладу” (334) розкрито в Додатках В, Д. Концепт домінанти у проекції нейрофізіології та нейропсихології репрезентовано в Додатку И. Загальні відомості щодо золотого перетину й універсальної пропорції, приклади практичного застосування цієї теорії знаходимо в Додатках Ж і З. Для кращого ознайомлення читачів з особливостями

Отримано 28. 09. 2010 р.

тих музичних творів, які залучені до процесу перекодування сенсу у зразках української літератури межі ХІХ – ХХ століть, уведено Додаток К.

Уважаємо, що монографія С. Луцак – новаторське й цілком самобутнє явище в науковому дискурсі концепту домінанти. Вона встановлює синергетичні, когнітивістські та рецептивно-комунікативні вектори дії зазначеної категорії в художньо-естетичному процесі, відкриваючи нові обрії дослідження й рецепції художньої домінанти у трансдисциплінарному вимірі.

*Степан Хороб
м. Івано-Франківськ*

НА ШЛЯХУ ДО КОРПУСУ ІСТОРІЇ “НАУКИ СЛОВЕСНОСТІ”

Гарасим Я.І. Нариси до історії української фольклористики: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2009. – 301 с.

Фаховий вишкіл студента неможливий без оновлення навчально-викладацької системи на рівні й матеріалу, і методології. У тих “ідеологічно небезпечних” галузях знань, що були навмисно редуковані радянською моделлю освіти, важливо подолати інерцію їхньої однобокої методологічної інтерпретації. Фольклористична галузь національної “науки словесності” (П. Куліш) тоді також постраждала, адже від початку зародження функціонувала з ідеєю національної самобутності, яка живила едиторську і сцієнтично-методологічну практику її чільних представників. Випереджувальний рух національного дослідницького пошуку, як це зауважив іще М. Драгоманов, порівняно з народознавством західноєвропейським чи російським теж не сприяв ідеологічній його легалізації.

Рецензована праця Ярослава Гарасима покликана комплексно осмислити один із важливих етапів розвитку історії української фольклористики, який проходив під знаком культурно-історичної школи на рівні її загальнометодологічних

засад і методичної практики. Автор націлений розкрити її яскравий науковий образ, дати динамічну картину зародження, розвитку чи редукції тих чи тих ідей у пошукових парадигмах її представників із поправкою на характер особистості, її взаємини з колегами, сприйняття ідей часу, світогляд. Через те в архітектоніці книжки синтезовано генетичний, хронологічний, біографічний, проблемний, порівняльний, естетичний, функціональний підходи, наявна також ситуативна фокусація на історичному моменті із діахронними зіставленнями. Контекст західноєвропейський, у який уписано спадщину М. Максимовича, О. Бодяньського, М. Костомарова, П. Куліша, О. Потєбні, М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського, Ф. Колесси, І. Денисюка, не лише увиразнює національний аспект методологічної парадигми культурно-історичної школи, а й фіксує хронологію українського новаторства в цій галузі.

Перетин авторських поглядів на світогляд епохи, сцієнтичний процес у його динаміці, персоналію, етап розвитку

школи та засадничі її поняття дає міцну наукову візію столітньої підвалини української фольклористики.

Розглянувши в першій главі (9-25) історіографію питання на матеріалі “синхронних” зі школою праць (“Етнологія та історія літератури” І. Франка, “Основи літературно-наукової критики” Л. Білецького, “Головні напрямки й методи в розслідах українського фольклору” О. Колесси, “Література наукова” О. Огоновського), потім радянського етапу (студії М. Азадовського, І. Березовського, О. Дея, М. Сиваченка, В. Лесика) та розвідок, що з’явилися в незалежній Україні (праці М. Дмитренка, М. Яценка), автор дає виразну картину становлення української фольклористики і кристалізації культурно-історичної школи як наукової проблеми та відкритості методологічного дискурсу. Так актуалізовано потребу окремого спеціального науково-методичного видання з історії фольклористики, зокрема із проблем функціонування її шкіл у плані “методології методологій”.

Ідучи “ab ovo”, дослідник не лише розкриває початки появи культурно-історичних ідей у процесі розвитку філософської думки на Заході й перші їх методологічні модифікації на прикладі віденської школи етнографії тощо (глава 2), а й простежує автономність українських культурно-історичних ідей стосовно тенівських чи гердерівських. Адже особисте подвижництво перших хоробрих української фольклористики й у збиранні, а згодом і кваліфікуванні реліктів нашої старовини відповідно до їхньої національної, історичної та жанрової специфіки детермінувало появу тих основних ідей, що сконкретизуються в маніфесті культурно-історичної школи М. Максимовича (42–52).

Викристалізовані методологічні константи маніфесту М. Максимовича, покладені в основу дослідницької призми, розкривають індивідуальну специфіку культурно-історичного методу сучасників і наступників ученого. Це концепція історизму усної словесності, концепція національної самобутності, концепція художньої специфіки фольклору, концепція зв’язку фольклору та літератури, історизм, зв’язок фольклору з літературою. Так створено модель школи, усіх її семантично-

варіантних модифікацій в історичній тягlostі.

Вдалиий компонент викладу – увага до окремої постаті та її особливої дослідницької практики, у котрій кожен із чотирьох концептів отримує семантичний розвиток. Наприклад, якщо історизм О. Бодяньського зачіпає “связь поэта со своим миром, землей, эпохой...” (78), то в П. Куліша має “своєрідний ретроспективно-поступовий характер, мета якого – витлумачити сучасне політичне і соціальне буття народу...” (89). Окреслено абсолютне новаторство українських учених у формулюванні наукових засад. Я. Гарасим слушно акцентує на тому, що ще 1837 року у праці О. Бодяньського “о народной поэзии славянских племен” наявна “рівноцінна тенівській тріаді”, що виникла у середині 60-х років, “а то й чіткіша за неї, триєдина формула зумовленості специфіки фольклору: народ, країна, епоха” (235). Крім цього, у посібнику заторкнуто питання зв’язку культурно-історичної методології з іншими підходами – формально-структуральним, компаративістичним, міфологічним, психологічним. Питома риса української культурно-історичної школи, зацентрована у студії, – методологічний етос, зумовлений способом розвитку школи, тобто осмислення можливостей і меж кожного наукового методу студій словесності. Адже в надрах історичної практики розвивається компаративізм, психологічна школа О. Потебні (242).

Варто виокремити останню главу розвідки, присвячену фольклористичному доробку професора Івана Овксентійовича Денисюка й написану з особливим піететом. У центрі уваги – генологічна концепція, фундатором якої він був і концепти котрої активно впроваджував у наукове буття львівської філології. З націленості І. Денисюка на встановлення джерел національної специфіки фольклору та уваги до національної естетичної його унікальності постала парадигма фольклорного стилю, яка дає змогу розшифрувати народнопісенні образні сполуки (273-274).

Книжку структуровано так, що глави, у яких іде поступове, поступеневе розкриття феномену школи, супроводжуються рубриками “Питання для самоконтролю” та “Література”. Добре, що в бібліографії

названо конкретні наукові праці, за текстами яких студентів-філологів найкраще відкриються теоретико-методологічні постулати в інтер'єрі часу, характеру їх творця, загальної фольклористичної ситуації. Окрім того, література відображає також стан дослідження культурно-історичного етапу фольклористики в сучасній науці, і зацікавлений у цій царині читач зможе побачити "неорані" чи "незасіяні" ділянки для власного наукового пошуку.

Проблемно, ідейно рубрики творять цілість, адже скеровують молодь і на самостійне опрацювання конкретних фольклористичних студій представників відповідного етапу культурно-історичної школи, із яких "виростає" матеріал глави, і на аналітичне його структурування при засвоєнні. Окрім того, виклад матеріалу в кожній главі апелює до змісту попередньої, творячи базу для нової проблематики, котра розкривається у главі наступній. Доречним виглядає і розділ "Додатки", у котрому накреслено

проблемно-тематичні обрії всього нормативного лекційного курсу "Історія української фольклористики", який викладають у Львівському університеті, у планах практичних занять: бачимо, що рецензований посібник допоможе студентіві в опрацюванні багатьох тем.

Книжка підсумовує також внесок самого автора в галузь [див.: 1 – 12], базується й на досвіді кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка, доробкові колеги Т. Комаринця, І. Денисюка, Р. Кирчіва, В. Івашківа, Л. Підгорної, Б. Гладіш-Олейко, С. Пилипчука, постаючи як вагомий здобуток львівської фольклористики, котрий має загальнонаукове значення.

Отже, концептуальні тези визначних фольклористів XIX–XX ст. у посібнику отримали фахову навчально-методичну адаптацію для вишівського курсу "Історії української фольклористики" на рівні її окремого етапу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гарасим Я.* Естетика народнопісенної творчості в українській фольклористиці XIX – початку XX ст. // *Вісн.* Львів. ун-ту. Сер. Філол. – 2007. – Вип. 41. – С. 128-141.
2. *Гарасим Я.* Етноестетика в теоретичній концепції Івана Франка // *Українознавчі студії.* – Івано-Франківськ, 2002-2003. – № 4-5. – С. 275-279.
3. *Гарасим Я.* Іван Франко як дослідник думи // *Українське літературознавство.* – 2001. – Вип. 64. – С. 103-110.
4. *Гарасим Я.* Культурно-історична концепція фольклору в працях М. Драгоманова // *Молода нація.* – К., 1996. – Вип. 2. – С. 79-109.
5. *Гарасим Я.* Культурно-історична школа в українській фольклористиці. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1999. – 142 с.
6. *Гарасим Я.* Наукова методологія Франка-фольклориста // *Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конф.* – Львів, 1998. – С. 284-290.
7. *Гарасим Я.* О. Потебня та І.Франко // *Львів. Потебніана: Матеріали наук. читань.* – Львів, 1997. – С. 55-60.
8. *Гарасим Я.* Пантелеймон Куліш як фольклорист культурно-історичної школи // *Пантелеймон Куліш і сучасність: Матеріали Всеукр. наук. конф.* – Івано-Франківськ, 1994. – С. 106-108.
9. *Гарасим Я.* Перший учений української еліти та його маніфест культурно-історичної школи // *Національна еліта та інтелект. потенціал України: Тези доп. міжнар. наук. конф.* – Львів, 1996. – С. 240-241.
10. *Гарасим Я.* "Студії над українськими народними піснями" Івана Франка: методологічний аспект // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze.* – Warszawa, 2007. – № 23-24. – С. 201-207.
11. *Гарасим Я.* Традиції культурно-історичної школи у науковій методі М.Грушевського-фольклориста // *Михайло Грушевський і Західна Україна: Доп. і повід. наук. конф.* – Львів, 19095. – С. 234-236.
12. *Гарасим Я.* У дивосвіті "одшедших поколінь". Фольклористичні студії Денисюка // *З його духа печаттю: 36. наук. праць на пошану професора І. О.Денисюка.* – 2001. – Т.1. – С. 12-18.

Отримано 05.10. 2010 р.

Ірина Яремчук
м. Львів